

Шочмо эл, порывлик да гим бер!

49-ше (3385) №,
2018 ий 8 декабрь,
шуматкече.

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

«Ой, книга, книга! Чылажымат тый кертат»

И. СЕМЕНОВА фотожоблак

Марий сылнымутын классикше Сергей Чавайн шукерте ожно нине почеламут корнылам возен гынат, тӱн шонымашыже курымаш. Чия пушан книга м кидыш налын, сӱретым ончен, кажне лаштыкшым лаштыклен лудмаш кеч-кӧн уш-акылжым виянда, шинчымашыжым пойдара, шонкалмаш да иктешлымашым ышташ кумылаҥда. Шочмо марий йылме дене савыкталтше книга-влак калыкнан шерге поянлыкше улмым пенгыдемдат.

«Ямде лий» газетлан – 85 ий!

Теве Волжский район Сотнур школышто тунемше-влак: София Сергеева, Таня, Вера да Максим Кувшиновмыт, Карина Михайлова (**снимкыште**) – Тиште кече нерген шымлымашым эртарат. Нунылан библиотекарь-влак Р.А.Войконова ден З.Н.Ильина полшат. «Пайрем кечын, 10 декабрьште, йоча-влаклан викториным эртарена, выставкым ямдыленна», – ойла Зоя Николаевна. Тунемше-влаклан ешартыш шинчымашым налаш тӱрлӧ йӧн уло. Ялысе да школ книгагаудо-влакым иктыш ушымеке, книга фонд ешаралтын: 23 тӱжем наре книга аралалтеш, тӱрлӧ газет ден журнал-влакым налыт, Интернетымат кучылташ лиеш.

Ме, Шернур районысо Мустай школын 2-шо ден 3-шо класслаштыже тунемше-влак, «Ямде лий» газетым куанен лудына. Библиотекашты шергалына, туныктышына Виктория Зиновьевна Мустаева классышке кондеда. А шушаш ий гыч тудо чылалан подпискым ышташ темлыш. 2019 ийын икымше пелийжлан ме уло кумылын подпискым ыштена. Тугеже «Ямде лий» газетын йолташыже-влак ешаралтыт. Вет ме Марий Элыште илена, марла йоча газет ден журналым лудшаш улына.

Ӱстембалне марий книга лиеш гын, кугезе йӱланам арален илена гын, марий улмына дене кугешнен кертына!
Л.ГРИГОРЬЕВА.

Лотерейыште тӱн приз – смартфон!

Вашлиймаш

йонгалтыч. Вашлиймаш чонеш логале.

Кокымшо ий почела школыштына Йүдвел Кавказысе кучедалмаште лийше салтак, спецназын ветеранже, мурызо-автор Александр Мингалёв дене вашлиймаш эртыш. Шупашкар гыч толшо уна түрлө вере служитлымыж нерген каласкалыш. Пеленже – гитар йолташыже. «Старая плёнка», «Красная поляна», «На бой и разведку» да моло муро-влак

Кужэнгер, Конганур.

Юлия ГОРОХОВА.

Аралыза!

1 декабрьште СПИД ваштареш кучедалме тўнямбал кече палемдалтын. Тудын шке эмблемыже уло – тодылмо йошкар тасма. Меат Энерсола школыштына ты осал чер ваштареш улмынам ончыктенна, акцияым эртаренна.

ВИЧ-инфекций вўдыжгө верыште вийым налеш. Иктивесе деке вўр, азалан аван сөржө дене кусна. Южо ен виан иммунитетан улмыжлан көра черым палыде ила да йонгылыш шаркален кертеш. Садлан чўчкыдын тергалташ кўлеш. Кеч-куштат шкем арален моштыман.

Илья НИКОЛАЕВ.
Морко район.

СПИД ваштареш кучедалме тўнямбал кече «Знай свой статус» ўжмаш почеш кумлымшо гана эртен.

12 декабрь – Россий Конституцийын кечыже

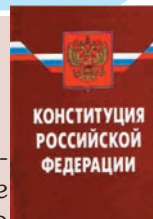
Икымше Конституцийым 1918 ийыште пенгыдемдыме. Вара 1924, 1936, 1977 ийлаште вашталтыме. Кызытсе у Конституцийым, чумыр калык канашымеке, 1993 ий 12 декабрьште пенгыдемдыме. Тугеже тудлан тений 25 ий темеш.

Конституций – тиде элын Тўн законжо. Тушто Российыште илыше кажне гражданинын праваже-влак возалтыныт.

Конституций ончылмут, да кок ужаш гыч шога. Икымше ужашыште индеш глава уло.

Президент-влак инаугураций годым Конституцийыш кидыштым пыштен присягым пуат.

Йоча-влак, школыштыда Конституций кечым кузе палемдеда – возен колтыза.

Пагалыме марий калык!
*Марий Эл Кугыжаныш
Погын лїм дене Тиште
кече дене саламлем!*

Марий калыкын тиштыже 18-ше курымышто шочын манын официальный кагазлаште шотлалтеш гынат, тамга семын тудо ятыр курым ожнак кумдан шарлен. Тудын дене кугезына-влак пайдаланеныт. Тидым ме шарнышаш да акрет марий калыклан вуйнам савышаш улына.

Мемнан ойыртемалтше койыш-шоктышна, марий тиштым аралымына да вияндымына калыклан ўмыржым шуяш полшат. А кугезе йўлам шуктен толмына, шочмо йылме дене мутланымына акрет талешке-влакын чон гыч шолын лекше шнуй шкешамыштым аклымына нерген ойлат. Ончыкыжымат кугезе сугынь почеш илаш тўналына гын, марий калыкна шкенжын ойыртемалтше ямжым арален кода.

**Марий Эл Кугыжаныш
Погын Председательын
алмаштышыже
А.Н.ИВАНОВ.**

Историй

1877 ий 10 декабрьште руш-турко сар годым Болгарийыште тале кредалмаш деч вара руш войска Плевна орым сенген налын. Тиде сенымаш Российын чапшымы нўлталын.

10 градус ийїштө
годым шекланыза.
Ийїштө налын
кертеш.

7
декабрьште
«Великолепная
пятёрка» Всероссийский
интеллект онлайн-модмаш
эртен. Тушто Москва,
Удмуртий, Чуваший,
Марий Эл да Алтай гыч
команде-влак
танасеныт.

15
декабрь
– Чайын
тўнямбал кечыже

Тиште
кечын, 10
декабрьште,
«Идалыкын книгаже»
VIII республиканский
конкурс иктешлалтеш.
Республикысе курчак
театрыште книга
ончер-ярмингаш
ўжит.

Курыкышто – кадыр кедр,
Тудо верым палаПетр.
Писылудыш

3-5 декабрь-
ыште Москваште,
Федераций Советыште,
Марий Эл Республикын
кечылаже эртеныт. Тушто
тўн направлений-влак
дене пашам ыштыме
нерген канашыме.

Ейлан осалым шонаш
ойбро – шканет пўртылеш

Мо? Кушто? Кунам?

И о с и ф
Кобзон лүмеш «Гринландия – 2019» авторский муро всероссийский XXVII фестивалын заочный конкурсшо тўналын. Тений тудо «Я люблю тебя, жизнь» лўман. Тушко теат, 16 ияш марте йоча-влак, ушнен кертыда. Лўмынак «Йоча мастерская» уло: мурын да семын авторжо, посна автор, мурыз, дуэт, ансамбль-влак таңасат. Йодышым www.grinlandia.ru сайтыште рашемдыза.

Театр – шнуй вер: воштылат, шортат, илышым аклет. Театрыш коштса.

2019 ий – Театрын идалыкше

Чылалан келшыш

тышна. Ончылгоч сайынак ямдылалтна: костюмым, декорацийым шкеак ыштышна, авана-влак одо калык кочкышым ямдылышт, үстембалым погышт. Чанга купечын рольжым Антон Исаев мастарын модо, моло-влакат сценыште чылт артист семын койыч. Тиде пайрем чылалан келшыш.

Мария МИХАЙЛОВА.

Марий Турек кыдалаш школ.

Түткө лийза!

Шернур район Марисола школышто октябрь мучаште тўналтыш класслаште туныктышо-влак ача-ава-влак дене вашлиймашым эртареныт. Тушко Шернур ОГИБДД-н начальникше А.И.Никифоров да госинспектор А.В.Кулаков толыныт. Нуно корнышто, транспортышто шкем кузе кучымо нерген умылтареныт, у правил нерген каласкаленыт. «Кызыт вашке пычкемышалтеш, садлан кажне йолешкын светоотражательже лийшаш», – шижтарен ойланыт. Ача-ава-влак ятыр йодышым пуэденыт.

Мутер:
Йолешке – пешеход

И.О.РОССЫГИНА, туныктышо.

Сенымаш дене

Йошкар-Олаште эртаралтше түрлө жанран II Тўнямбал фестиваль-конкурс гыч Юлсер кундемын Йоча усталык пörтын воспитанникше-влак сенымаш дене пörтылыныт. Нуно М.Ушакован, В.Жарковын, И.Закиеван, Л.Дмитриеван почеламутыштан возымо муро-влакым йонгалтареныт. Семым композитор Вячеслав Осипов кельштарен. 1-ше да 2-шо степеня диплом дене Катя Александрова, Настя Иванова, Анна ден Мария Лебедевамыт палемдалтыныт. Даша Кутузоват сенгыше радамыш логалын.

Изи мурыз-влак Л.Л.Дмитриеван вуйлатыме «Талант памаш» йоча ушмыш коштыт.

Н.ИЛЬИНА, туныктышо. Волжский район.

Таза кушкына

Школыштына тазалыкым пенгыдемдыме кече кажне тылзын эртаралтеш. Теве шукерте огыл адак ик тыгай кече лие. Урок деч вара 5-11-ше класслаште тунемше үдыр-рвезе-влак спортзалыш погынышт да кок тўшкалан шелалтыч. Мый икымше командыш логалым. Таңасымаш пеш писе лие. Ме куржтална, баскетбол мече дене модна, совла дене кўмыж гыч стаканыш вўдым нумал опышна. Ме сенгышыш лекна.

Олеся ЕЛЬМЕКЕЕВА.
У Торъял,
Тошто Торъял.

Порылык – айдемын сай койыш-шоктышыжо. Тудо кажне енын чоныштыжо верым мушаш. Поро айдеме весылан полыш кидым шуялташ эреак ямде. Кунам поро пашам ыштет, чурийыште шыргыжмаш сўретлалтеш, вий ешаралтеш, шкежат куанет. Поро пашан лектышыже нимо деч шерге. Чаманен каласаш логалеш, таче поро ен, поро паша шагалрак палдырнат – шукын шкенышт нерген гына шонат.

Виктория МАМАЕВА.
Кужэнер, Кугу Режеж.

Россий Президент грант-влакын фондштын тенийсе кокымшо конкурсым иктешлымыж почеш, Марий Эл гыч кандаш проект сенышыш лектын. Нунын коклаште иктыже – «Интеллектуал» тўвыра-увер рўдерын «Калыкле блогер школ» (SMM) проектше. Вуйлатыше – Э.В.Куклина (**снимкыште**).

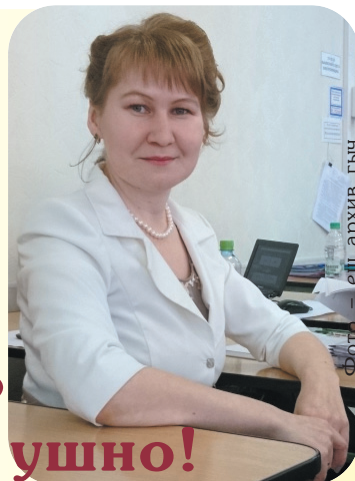
– *Эльвира Викторовна, проект-тын тўн шонымашыже могай?*

– Рўдерын шым ий пашам ыштыме жапыштыже коло угла социальный проектым илышыш шынгарыме. 2014 ийыште Марий блогер школым эртарыме. Ынде мемнан проектна «Калыкле блогер школ» (SMM) маналтеш. SMM Интернетысе социальный сетлаште маркетинг (сатум, услугым чын темлымаш) лиеш.

Чолга мер пашаен, этнокультур коммерческий огул организацийла (НКО) гыч ен да моло кумылан-влакым сайт, блог дене пашам ышташ, чын уверым шаркалаш, Интернет гоч шке пашам виктараш туныкташ тўналына. Калык-влак кокласе кылым пенгыдемдыме, шочмо йылмым аралыме да у йўн-влакым кучылтын шаркалаш полшымо шонымаш дене сомылнам шуктена. Проект этнотуризм денат кылдалтын.

– *Йоча-влак блогер школыш ушнен кертыт мо? Могай йодмаш лиеш?*

– Тўн шотышто 18 ий деч кугурак-влак дене пашам ыштена. Тунемше-влак коклаште кумылан-шамыч лектыт гын,

Блогер лийнет? Мемнан дек ушно!

йўным муына, шонем. 2019 ий март тылзыште эссе конкурсым увертарена. Конкурсыш ушнышо-влак кокла гыч блогер школын участникше-влакым ойырена.

– *Школ шке пашажым кунам тўналеш? Тудо кузе эрта?*

– «Калыкле блогер школ» 12-22 июньышто лиеш. Тудо туныктым семинар семын эрташ тўналеш. Проект кышкарыште тўрлў лекций, тренинг, мастер-класс, вебинар-влак лийыт. Занятий-влакым федерал эксперт-влак вўдаш тўналыт. 13 июньышто ик кечаш семинар вуча. Тушко шукрыак еным погена. Тыгак 10 кече жапыште Марий кундемнан икмыняр сылне вержым ончал савырнена.

Л.ГРИГОРЬЕВА мутланен.

Шочмо мландем

Ик кечын эрденак кынелым. Ом пале, мо чоныштем лийын кайыш, но кынелмем шуо, омо пытыш. Чийышым да уремыш лектым. Тўжвалне моткоч сай: икымше лум возын. Тудо чылт ший гай коеш. Нарынче-йошкар кава чоным куандара. А южшо тыгай яндар! Шўлалтем да умша гыч пар лектеш. Кечыже, каваже, южшо, пушенгыже-влак – чыла тиде мыйын мландем, кундемем. Мый тудым моткоч йўратем!

Аня ЯКИМОВА.

У Торъял, Тошто Торъял.

Яльштем – теле

Мый Кужэгер кундемысе Рушпак ялыште шочынам. Кундемем идалыкын кажне пагытыштыже моткоч мотор. Телым ош чия дене вўдылалтын. Ялысе уремыш, оралте ўмбалым мамык лум леведын. Ял покшелне коремат ий дене леведалтын. Тымык теле кечын чодыра могырыш тарванем. Кечыйол йымалне лум шийын-шўртнын чолгыжеш. А чодыраште пуйто нимогай илыш уке. Йырым-йыр шып. Мўнгў пўртылам.

Юлия ИВАНОВА.

Кужэгер район.

Саскалан поян кундем

Мыйын шочмо верем – Провой кундем. Верысе пўртўс кумылем савыра, чонем сымыстара. Мый Эсмекпьяк селаште илем. Селана йыр мотор чодыра, мўр пушан олык, тўр пасу верланенят. Лиштак кумда Элнет йоген эрта, тушто шуко кол уло. Чодыраште энгыж, изимўр шочыт, пўчыж погаш купыш коштына. Пўчыж тўрлў чер деч пайдале. Куанен, корзинга тич поген кондена.

Полина МАЛОВА.

Звенигово район.

Корак, чага хот карат – кугу лумлан.

Писын волгалтеш гын, вашке лум возеш.

Калык пале.

Мый Токтарсолаште шочынам, тыштак йоча пагытем эрта. Ялем йырым-йыр пушенге-влак кушкыт, канде энгер йоген эрта, олыкышто мотор пеледыш-влак пеледыт. Эх, пўртўсыжў могай сўрале! Тыгай пўртўсым ужын, эре ончымет вел шуэш. Мый шочмо-кушмо кундемем хот йўратем да аралаш тыршем.

Эльмир АНИСИМОВ.

У Торъял район.

Пүртүс

Мый пүртүсым йоратем –
Тудо мыйын илышем.
Чевер кече, лай мардеж –
Чылажат чонлан күлеш.
Теве кайык-влак мурат,
Изи чонем куандарат.
Кайык муро ден(е) пырля
Илаш пешак весела.
А каваште сур турий
Коеш пешак чылдырий.
Сыльне муржым мурен,
Эрта күшкө чонештен.
Ший энгерже йылгыжеш,
Йүштылаш мыйым үжеш.
Кап-кылем пенгыдемеш,
А чонем таза лиеш.
Ончалам да йырым-вац,
Шоналтем: «Эх, сай илаш!»
Пүртүс мыйым шуара,
Шүм-чонемым кандара.
**Валентина КУШАКОВА,
Советский, Ушнүр**

Школыштына
Тиште кече лүмеш
марла почеламутым
лудмо конкурс эртен.
Тудо «Марий элем –
шочмо верем» мана-
лтын. Конкурсыш 2-
8-ше классла гыч
нылле угла йоча
ушнен. Тўналгыш
класслаште туне-
мше-влак коклаш-
те Юлиана Байгузи-
на (3-шо «В» кл.)
поснак ойыртемалтын.

Почеламут гоч моктена

Увер

Йоча-влак туныкты-
шышлан: Л.Н.Рябининалан, Т.А.Токтае-
валан, Л.Г.Ивановалан, Л.И.Яндуловалан
– таум ойлат.

Тудо В.Элмарын «Мый йоратем родной
элемым» почеламутшым сылнын лудын. Кугурак ийготан-влак коклаште 5-
ше «А» классыште тунемше Богдан Козлов сенен. Тудо С.Вишне夫斯基н
«Марий Эл» почеламутшым сылнын лудын. Юлиана ден Богдан вашке
районысо конкурсышто усталыкыштым тергат.

Л.ИВАНОВА, туныктышо.

**Национальный президент
сымыктыш школ гыч возат:**

Шергыже мо уло?!

Мый Параньга район
Памашьялыште шочынам. Тудо
чодыра воктене верланен. Ялыштем
кум урем уло: Ужар, Молодёжный да
Школьный. Эн кугужо – Молодёжный.
Тораштак огыл ото гўжлен шога.
Кенезым тудо поснак сыльне, кайык-
влак йўкланат Каныш кечылан монтго
мием – чонем ото декак шупшеш.
Памашьялыште кудло-шымле наре ег
ила. Тораште улам гынат, шочмо ялем
эре ушыштем. Тудын дене кугешнем,
авай гае йоратем.

Таня ВАРАКСИНА.

Мый Советский район Кўшыл
Кодам ялын ўдыржō улам. Ялем
изижек огыл, чылаже ныл урем уло.
Кажне уремым куэ, ломбо, пызле,
тополь-влак сōрастарат. Мотор пōрт-
влак шинчалан пернат. Пошкудо-влак
поро деч поро улыт, вашла полшен да
келшен илена. Шочмо

ял деч шергыже
мо уло?! Ала...
**Александра
ИВАНОВА.**

Шнуй верыш сорта да
кинде-шинчал дене толыт, польшым
йодыт. Верысе калык
ойла: «Шочынава чынжымак полша!»

Звенигово, 2-шо номеран Красногорский школ.

Медведево, Руэм.

1908 ийыште
лекше «Марла кален-
дарь» журналыште 36
ушан шомакым савыкты-
ме. Икмынаржым тылан-
да темлена:

✗ Кож деч кож шочеш.
✗ Коремжат кугу да,
вўдшō уке.
✗ Кид шке могырыш-
кыла кадыр.

✗ Ик йўдлан кает гын,
кум кечаш киндым нал.

В.СМИРНОВ.

Шнуй вер

Визымше классыште
у урок, ИКН, ешарал-
те. Шукерте огыл хри-
стиан, чимарий вера
нерген пален нална.
Мый Морко районысо
Уилем ял воктенысе
шнуй вер нерген пал-
дарынем. Чодыра
тўрыштō кугу кў шога,
тудым печен налме.
Кўн ныл могырешыже
Шочынаван юмоҥа-
жым пижыктыме.

Ксения ИВАНОВА.

Легенде

Кораксола

Ял воктеч кум купеч
эртен каен улмаш. Нуно
Озан пазарыш вашкеныт.
Палыдыме ял воктелан шога-
лыныт, ялын лўмжым вашла
йодыштыныт. Но нигō пален
огыл. Ял лўмдымō лийын. Ик
купечше пушентым тўткын
ончен. Тушто корак-влак
кар-кар-кар кычкырленыт.
Тыге Озан пазарыш корным
кучышо-влак яллан Корак-
сола лўмым пуэныт.

**Валерия КИРИЛЛОВА,
Морко район.**

Тест

**Кугу Этнографий
диктант гыч йодыш-влак.**

**1. Российыште чылаже
мынар Республик уло?**

А.7; Б.21; В.22; Г.28.

**2. Марий-влак нине кун-
демлаште илат. Эн шуко
гыч тўналын иземме
семян радамым ыштыза.**

**А.Киров кундем; Б.Угарман
кундем; В.Татарстан
Республик; Г.Пошкырт кундем.**

**3. Йошкар-Олан эн ожны-
со лўмжым палемдыза.**

**А.Краснококшайск;
Б.Царевококшайск;
В.Царев город на
Кокшаге; Г.Царьград.**

«СМИротворец» всероссийский конкурс Юл кундем федерал округын этапше Йошкар-Олаште эртыме годым Нарьян-Мар ола гыч **Ирина КОТКИНА (снимкыште)** дене палыме лийна. «Мый ЧУМ пашаен улам, – шыргыжалын ойла Ирина Валентиновна. – Интернетыште «ЧУМотека» блогым вудем».

– Пеш ондай лўман блогым ышташ мотаратен?

– Чоным почын каласаш гын, калык Ненецкий автоном округын, Нарьян-Мар олан кушто верланымштым огеш пале. Ты йўдвел кундемем Уралыш, Сибирьыш але Чукоткыш «ужатат», пошкудо Ямал-Ненец автоном округ дене лугат. Сандене кумда Российын йўдвел-эрвелныже верланыше шкешотан, ойыртемалтше пўртўсан, ер да энгерлан поян кундем, тусо илыш да шуко моло нерген уло тўнялан палдараш кумылангынам. А.П.Пырерки лўмеш Ненецкий школ-интернатыште библиотекарьлан пашам ыштымем годым кундемын историйжым, краеведенийжым тореш-кутынъ шымленам. Калыкыште ты школ-интернатим «Чум» маныт, а ме лудмыверым «Чумотека» манын лўмденна. 2009 ийыште блогым ыштымеке, кум букважым кугемдышым да ЧУМовой эпопей тўнгале веле.

– Тугеже тўн лудшыда верысе калык огыл?

– Эн ончыч блогым интернет-книга гай кельштараш шоненам. Статистике почеш, кызыт «ЧУМотекам» тўнямбалсе 150 элыште Интернет дене пайдаланыше ен-влак лудыт. Верысе калыкат палыме лиеш, вет тўн шотышто мый нунын нерген каласкалем. Индеш ий жапыште «ЧУМотекаште» 1300 утла пост погынен. Лудшо-влаклан йўнан лийже манын, теме-влакым посна ойырен чумырем. Ныл томан электрон книгаг ямдыленам.

– «Калыкын ўшанжым сулынет гын, шочмо йылмыж дене мутланыман»

манын ойлат. Те ООН-ын Генеральный
ненец йылмым Ассамблейже 2019
паледа? ийым Тўп (коренной)

– Ненец калыкын калык-влакын йылмыже, илышыже, мыштын тўнямбал йўлаже, тўвыраже, идалык семын сылнымутшо, ойпогыжо увертарен.

нерген возаш тўрыс праван лияш манын, шке гыч ненец йылмым тунемаш тўнгалынам. Мый ты кундемыште илем, пашам ыштем гын, тўп калыкым пагалышаш, йылмыжым палышаш да аклышаш улам. Блогышто

Йўдвел кудемым тўнялан палдара

«Ненец йылмым тунемме урок-влак» лаштык уло. Тудым, тўрлен да уэмден, посна книга дене савыктен лукташ шонем. Кеч-могай йылмым муро гоч тунемаш куштылгырак.

Тиде канашым шотыш налын, 2011 ий гыч «Хаяр» ненец калык ансамбльышке мураш да кушташ коштам.

– Йоча-влак школышто ненец йылмым тунемымт мо?

– Ненец йылмым арален кодымылан, туныктымылан, тыгак тўвырам, туризмым вияндымылан кугу тўткылык ойыралтеш. Тидын шотышто Нарьян-Марыште верланыше этнокультур рўдер виан пашам ышта. Йоча-влаклан тўрлў кружок уло: ненец калык пайремым шымлат да эртарат, семўзгар дене шокташ тунемымт, калык куштымашым, мурым пален налыт. 2007 ийыште рўдер пелен «Пунушка» йоча журнал лекташ тўнгалын. Материал-влакым руш да ненец йылмыла дене савыктат. Школлаште, ача-ава дене мутланен келшен, икшыве-влаклан ненец йылмым туныктат. Такшым ненец йылмыжым тундрышто илыше тўп калык гына сайын пала, кугезе йўлам шуктен ила, национальный вургемым чия. Кугыен-влак самырык тукумым шочмо мландым йўраташ да пагалаш туныктышаш улына.

Л.ГРИГОРЬЕВА мутланен.

Марий самырык театр У ий пайрем вашеш ПОЧЕЛАМУТЫМ ВОЗЫМО конкурсым увертара. Тушко икшыват, кугыен-влакат ушнен кертыт. Марлат, рушлат сераш лиеш. Почеламутышто тыгай мут-влакым кучылтман: Новый год (У ий), Марий Эл, Йошкар-Ола. Йодмаште лўмнерым, шочмо кечым, кушеч улмым, телефоным да электрон почтын адресшым (уло гын) ончыктыман.

Иктешлымашым 27 декабрьште театрын эртарыме У ий пайремыште ыштат.

Йодмашым да паша-влакым 20 декабрь марте Марий самырык театрын 104-ше пўлемыш кондыман але mari-tuz@mail.ru электрон адресыш колтыман.

6 ий марте – 4 корно деч шагал огыл лийшаш; 7 ийым эртыше-влаклан – 8 корно деч шукурак.

Айда кол кучаш

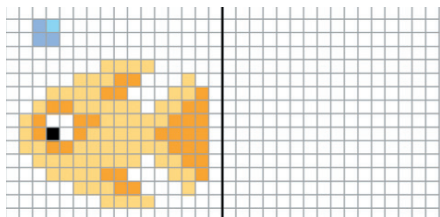
Рожым ийыште шүтен,
Пешак колым кучынем.
Ну молан гын, эх, молан
Колжо ок чүнгө йөршеш?
Ий үмбадын, вуй сакен,
Корно дене ошкедем.
Кевыт могыр гыч авам
Пөртылеш ыле паша гыч.
Өрө йылт. Вара тўнале
Тўрлө семынак вурсаш:
– Ий йымак кает гын, эргым,
Ок лий шкетын тыш толаш.
Тунемман, лудман книга.
Англичан гыч кусарыман.
Биологий да историй,
Математике дене «три».
Ох, кузе мылам логале,
Он гычем рўзенак нале.
Телым кол кучаш тетла
Йолемат ом пыште, чай.
Тек тыге,

вuem ом сакe.

Кидышкем книгаг кучем.
Телевизор ден «Рыболовым»
Кызытеш пешак ончем.

Андрей МАКСИМОВ.
Шернур, Марисола.

Тыгаяк колым сўретле.

Сўретым чиялге.

МЧС шижтара

Энерысе, Ий
пўясе, ерысе вўд 7 см кандал-
кылмымеке веле ий ге-ужар-
ўмбак лекташ лиеш. ге тўсан
гын, туге-
же пенгыде.

Ий шельшталтым кол-
мек, вик мўнгеш савыр-
ныза.

Лум петырыман ий
ўмбач ида кошт. Тошкен
такыртыме йолгорно дене
поче-поче ошкылза. Коклаш-
тыда 5 метр кодшаш.

Кармым
эңгиремыш
деч ута-
рыза.

Мый книгагудыш кошташ
йўратем. «Домовёнок Кузя»,
«Чоткар патыр» книга-влак кел-
шеныт. Кушкын шумекем, биб-
лиотекарь лийнем. Театр кни-
гам лудса. Книга шинчыма-
шым ешара, сайын туне-
маш тўналыда.

Ксения ИВАНОВА.
Кужэнгер,
Шорсола.

Романс кас

9 декабрьште Я.Эшпай лўмеш
марий кугыжаныш филармоний
Национальный сымыктыш галерейше-
те «Романс касым» эртара. 16 шагат-
лан тўналеш. 42-51-83, 41-26-28
телефон номерла дене йынгыртен,
лекше йодышым
рашемдаш

Романсын
шочмо элже – Испаний.
XV-XVI курымлаште поэт-
влак шке почеламутыштым йўра-
тыме еңгышплан муремыла кала-
скаленыт. Чыла тиде романский
йылме (испан да француз калыкын
акрет йылмышт) дене йонген.
Тышечын «романс» шомак лектын.

Виян шомак

Урок деч вара рвезе-влак футбол
дене модаш йўратена. Кок коман-
дылан шелалтна. Модмаш тўнале. Мый
капкаште шогем. Ушышто лач ик шонымаш:
«Капкашкем мече ынже пуру ыле».
– Куржталына, куржталына, тышке-тушко курж-
талына, – муралтем шке семынем. Шижынат шым
шукто – мече капкашкем пуренат кайыш. Йолташем-
влак мыйым шыталаш пижыч. «Нуно пуртен кертыныт
гын, меже молан огына керт? Ме виянрак улына. Лу
голым пуртена», – манам. Модмаш уэш ылыже. Чынак,
мемнан команде тиде кечын лу голым пуртыш. Теве
марий шомакет могай виян улмаш.

Кирилл ИВАНОВ, 3-шо класс.

Морко, Коркатово.

13 декабрь – Маскан кечыже

Кенеж мучко
чодыраште
Коштеш кўрен маска.
Кочкеш тамле эңыжым,
А логалеш сур коля.
Вўд воктене шинчыше
Колям кучаш ой тўча.
Телылан коям пога,
Да вара, вынемыш возын,
Ласкан гына мала.
Копажым омо дене
Тамлен-тамлен нула.

Арсений ЧАПУРИН.
1-ше номеран
Морко школ.

10 декабрь – Футболын кечыже

капкаште шогем. Ушышто лач ик шонымаш:
«Капкашкем мече ынже пуру ыле».
– Куржталына, куржталына, тышке-тушко курж-
талына, – муралтем шке семынем. Шижынат шым
шукто – мече капкашкем пуренат кайыш. Йолташем-
влак мыйым шыталаш пижыч. «Нуно пуртен кертыныт
гын, меже молан огына керт? Ме виянрак улына. Лу
голым пуртена», – манам. Модмаш уэш ылыже. Чынак,
мемнан команде тиде кечын лу голым пуртыш. Теве
марий шомакет могай виян улмаш.

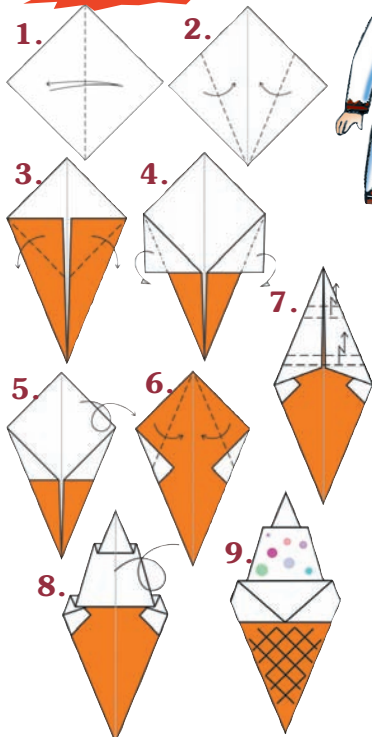
Кирилл ИВАНОВ, 3-шо класс.

Морко, Коркатово.

Мастар кид

КОНКУРС!

«Сöрал вуйчиём»

Могай гына уке
тўняште чапле вуйчиём:
Шурка, шымакш, нашмак, шарпан,
сöрале вуйшиём,
Шляпа, калпак, бейсболко,
рывыж упш, молат.
**А тыланет могай келша?
Пидаг? Мом упшалат?**

Миша МОТОВ
Йошкар-Ола.

Уто шомакым муза:

Кече, ончаш, кава, пыл;
Мотор, сай, эрге, осал;
Игече, йогаш, пöрдаш, ўшташ;
Ен, модаш, йоча, ава;
Куан, шорташ, вўд, шинча.

Ольга СТЕПАНОВА.
Морко, Шап Унчо.

Шыже эртен каен гынат, Ксениян кроссвордшо пеш онгай туштан. Вашмут-влакым кычалза!

1. Пасу покшелне түрлө тўсан пүгө. 2. Ок курж, ок кудал – иеш.
3. Кидшат уке, йолжат уке, а пуракым нөлта.
4. Йога, йога – йоген ок пыте. 5. Йолдымо, шулдырдымо – писын чонешта. 6. Ик тумо, латкок укш, кумшүдө кудло вич лышташ. 7. Нерже ошо, шкеже шеме. 8. Пеш кукшо гынат, ок йўлө. 9. Пасу покшелне йолдымо клат шинча.

Ксения КАТКИНА.
У Торъял, Немда.

Ныл шырпым верже дене
вашталтен, 7 тре-
угольником
ыштыза.

ТУШТО

Ик
лудо
почшым
онча.

Индекс: Марий Элыште,
Пошкырт ден Татарстан
кундемлаште - П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ 2271.
Формат – А-4-8.
Директор-тўн редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lji@mari-el.ru,
yamde_lji@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lji.pro,
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий
Эл Республикысе культуыр,
печать да калык-влакын пашашт
шотышто министерстве, «Ямде
лий» газет» кугужаныш унитар-
ный казна предприятий.

Газетым редакцийште погы-
мо да верстатлыме, «СТРИНГ»
ИПФ ООО-што ямде оригинал-макет гыч
савыктыме. Типографийн адресше:
424006, Йошкар-Ола, Строитель урем, 95.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культуыр наследийым ара-
лымаште законодательством шуктен шо-
гыным эскерыше Федеральный службын
Приволжский федеральный округысо уп-
равленийыштыже регистрироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

Газетым Печать да массовый
коммуникаций шотышто
Федерал агентствын окса
полышыж дене лукомо.

0+ Печатьыш пуымо жап – 14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шоныма-
шышт түрлө лийын кертыт. Се-
рыш-влак мөнгеш огыт колталт.
Ак – кутырен келшыме почеш.

Редакцийн да издательын адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР
Вооружённый Вийын
70-ше идалыкше урем, 20 (почтовый)
Энерүмбал Амстердам, 1
(фактический).